

*Lyst der voornaamste Ketterse , of
Schismatike Secten , die de Kerk
tot op den tegenwoordigen Tyd
bestreeden hebben.*

*Tweede Eeuw. **

51. De tweede Eeuw heeft meer Keters als de eerste voortgebracht. De voornaamste Zyn de Valentinianen, Marcioniten, Montanisten, Enkratiten, enz.
52. De Stichter der Montanisten was *Montanus* geboortig uit Phrygie , die voor den H. Geest wilde gehouden zyn, en die voor Prophetessen uitgaf twee Vrouws-Personen, met dewelke hy een ergerlyk Leven leidde. Hy wilde de Gelo-vige verplichten drie veertigdagige Vasten te houden in Plaats van eene, welke de Christenen in gevolge van de Traditien der Apostelen onderhielden. Hy dreef, dat'er veele Zonden waren, welke de Kerk niet vergeven konde.
53. *Tertullianus* een der voortrefelykste Lichten van te tweede, en derde Eeuw, hadde het Ongeluk in de Kettery der Montanisten te vallen, daar hy te vooren grondig tegens de Ketteryen geschreeven, en in zyn Boek *de Prescriptionibus* genaamt, zulke Grond-Regelen vastgesteld hadde, waardoor alle de Dwalingen van *Montanus*

(*) De eerste Eeuw sta ik over, mits de Keters, die daarin ontstaan zyn, niets gemeens met de Protestanten hebben.

tanus volkomentlyk wederlegt konden worden. Een schrikkelyk Voorbeeld der Buitensporigheden, waartoe het verlichste Vernuft vervallen kan, wanneer God hetzelve tot Straf van zyne hovaardye, aan zyne Verlichtingen overgeeft. Een overtuigend Bewys, hootzakelyk het is, dat men zich ootmoediglyk an het Gezag der Kerk onderwerpt.

54. *Tatianus* en zyne Discipelen, die men *Enkratiten* noemde, leerden, dat het niet geoorlooft was het Vlees der Dieren te eeten, noch Wyn te drinken, enz. Ter Oorzaak van die Dwalingen wierden zy genaamt *Enkratiten*, zynde een Grieks Woord, 'twelk beteekent: *Onthoudende*. De Afkeer, welke zy van den Wyn hadden, bewoog hen Water in Plaats van denzelven in het Sacrificie der Misse te gebruiken. Dus verre de Catechismus.

Eerste Aanmerking. (n)

55. Uit de Leere der Montanisten zien wy Zonneklaar, dat de veertigdagige Vasten geene menschelyke Inzetting, zo als de Predikanten schreeuwen, maar eene Apostolise Traditie of Overlevering is, ten zy die Predikanten aan hetgeene dat de Apostelen geleert, bevoelen, en in de Kerk ingevoert hebben, mede den Naam van menschelyke Inzettingen willen geven; doch daarmede zullen zy henzelven meer kwaad doen als ons; mits zy dus het Nieuwe Testament, 'twelk

(n) Biergelyke Aanmerkingen zal ik hier en daar, als het nodig of dienstig is, tuschen mengen, om den Protestanten te toonen, waar hunne Stichters. of de zogenaamde Reformateurs haare Leeringen van daan gehaalt hebben.

'twelk geheel en al door de Apostelen en Evangelisten geschreeven is, onder de Voethaalen Voorwaar indien het menschelyke Inzettingen zyn, wat de Apostelen met den Monde gesproken, geleert, en bevoelen hebben, waarom zouden het dan ook geene menschelyke Inzettingen wezen, wat zy by Getchrifte nagelaten en bevoelen hebben. Degeene, die deze Aanmerking ter deeg overweegt, meene ik, zal haar Gewigt haast voelen. Ik moet hier noch byvoegen, dat de Montanisten ontrent het Stuk van de Vasten veel conscientieuzer zyn geweest, als de Protestanten, mits deze de Vasten, ongeacht het Bevel der Apostelen, teneenemaal hebben willen afschaffen, en de Montanisten in Tegendeel drie Vasten meenden intevoeren. Ook waren die Luiden schikkelyker ontrent het Sakrament der Penitentie, mits zy de Kerk niet geheel en al de Macht om Zonden te vergeven ontzeiden, maar alleenlyk wilden, dat'er verscheidene Zonden waren, welke de Kerk niet vergeven konde. Darentegen poogen de Gereformeerden dat Sakrament teneenemaal uit den Weg te ruimen. Waar zy nu de Oudheid van haare Religie in dat Stuk van daan haalen, daar mogen zy na zien.

Wat het ergerlyk Leven van *Montanus* betreft, andere hebben 't niet beter gemaakt. Degeene, die een uitvoerig Bericht van *Luthers* onbeschaamde Spreekwyzen, Leeringen, en Bedryven begeert, kan hetzelfde vinden in *Weistingers Fris-Vogel* doorgaans, en het snoode Leven, en den elendigen Dood van *Kalvyn*. vind de weetgierige Lezer by

by den Luitherſen Predikant *Koenrad Schluſſelburg* (o) met korte, doch zeer opmerkelyke Woorden beſchreeven.

Tweede Aanmerking.

56. Het ſchrikkelyk Voorbeeld van *Tertullianus* moeſt billik doen zidderen en beven alle degeene, die zich door de Ingevingen van haaren byzonderen Geest, van de Eenigheid der Rooms-Katholyke Kerk hebben laten vervoeren.

Derde Aanmerking.

57. De Leere der Encratiten doet ons met Handen grypen, dat de Offerhande der Miſſe op dien Tyd reets by de Chriſtenen in Gebruik was, en dat de Wys om dezelve te doen, door de Apostelen moet zyn ingevoert, om dat men anderzins geen Begin daarvan vinden kan. Te vergeefs ſchreeuwen de Predikanten dan, dat het eene Uitvinding der Pauzen is. Laat hen de Keel aſchreeuwen, zy zullen'er niets mede profiteren. De Miſſe zal, gelyk alsze van den Tyd der Apostelen af tot nu toe geweest is, dus ook tot aan het Einde der Weereld blyven volgens *Chriſti* Beloften *Matth. 28. v. 20.* Wat voor het overige door het Woord *Miſſe* verſtaan word, zal ik, mits de Predikanten zulks na het zeggen van den Ruiters, al voor lang gaarn geweten hadden, in het Vervolg N. 346. verklaren. Ik ga voort met myn Uittreksel.

F

Derde

(o) Lib 2 Theolog. Calvin, Art. IX, pag. 122. & 123. citante *Weislinger* in suo *Fru-Vogel* pag. mihi 442. & 443. Zie ook *Prateolii* *Elench. Hæret. Verbo Calvinista*, & alios.

Derde Eeuw.

58. De voornaamste Secten van deze Eeuw zyn geweest die van de Novatianen, Sabellianen, Paulianisten, Manicheen, en Origenisten.
59. De Novatianen waren in 't Begin alleenlyk Scheurmakers, doch wierden vervolgens Kettters. De Scheuring begon, mits *Novatus* zich tot Paus wilde doen verkiezen in Plaats van den H. *Cornelius*, die wettiglyk verkooren was: De H. *Cyprianus* kantede zich zeer tegens die Scheuring, zo als blykt uit de Brieven, die hy aan S. *Cornelius* Paus geschreeven heeft. By die Gelegenheid schreef hy ook het voortreffelyk Boek van de Eenigheid der Kerk. Een Boek 'twelk alleen bekwaam is om alle de Scheuringen en Ketteryen, die tot nu toe ontstaan zyn, of noch zonden kunnen ontstaan, het ondersteboven te keeren.
60. De Novatianen leerden, dat de Kerk geene Macht hadde de zwaare Zonden te vergeeven, dewelke men na het ontfangen van den Doop hadde begaan. Daarin bestond haare voornaamste Kettery, dewelke door verscheide Kerk-Vergaderingen, en eindelyk door het algemeen Concilie van *Nicaa* verdoemt wierd. (p)
61. De Sabellianen, dus genaamt na *Sabellius* hunnen Stichter, dreeven even als de hedendaagse Socinianen, dat God niet bestaat in drie Personen; maar dat de Naamen van Vader, Zoon, en Heilige Geest alleenlyk drie Benamingen

(p) Om dezen Brief niet te zeer te doen opzwellen, zal ik alleenlyk aanhaalen de algemeene Kerk Vergaderingen, en ook zomtyds eenige Vaders, die de ontstaanc Ketteryen veroordelt of wederlegt hebben.

gen zyn, dewelke aan eene en dezelfde Persoon toekoomen.

62. Uit de voorsz. Kettery is gesprooten die van *Paulus van Samosate*, Bischof van *Antiochia*, een zeer opgeblazen, een go lloos Man, die besmet was met de Grond-Regelen van *Sabellius*, en van de oude Kettters, die door *S. Johan* Evangelist wederlegt waren. Die Ketteryen wierden verdoemt door het eerste algemeene Concilie van *Nicea*.

63. De Manicheen zeiden, dat'er twee Beginselfen waren, het eene goed, en het andere kwaads; dat yder Mensch twee Zielen hadde, eene goede, en eene kwade; dat de Mensch geen vrye Wille hadde; dat de Doop niet noorzakelyh was; enz. De *H. Augustinus*, die het Ongeluk had gehad in de Kettery der Manicheen te vallen, kende beter dan ymand anders haare bedorve Leere; hy verlietze derhalven, en God gebruikte hem tot een Werktuig, om die Kettters beschaamt te maken.

64. *Origenes*, van wien de Origenisten haaren Naam ontleent hebben, word beschuldigt, dat hy de Voorlooper der Pelagianen ten Opzichte van de Erf-Zonde, en de Genade, geweest is.

65. De Origenisten zyn door verscheide byzondere, en algemeene Kerk-Vergaderingen, die zo wel in het Oosten als in het Westen gehouden wierden, verdoemt. Dus verre de Catechismus op deze Eeuw.

Eerste Aanmerking.

66. Uit het Geval van *Novatus* ziet men klaarlyk, dat wy al veel vroeger Pauzen hebben gehad, als de Protestanten ons willen toestaan. *Factus est Cornelius Episcopus*, zegt de *H. Cyprianus*,

(9) de Dei & Christi iudicio, de Clericorum testi-
 monio, de plebis, quæ tunc affuit, suffragio, &
 de Sacerdotum antiquorum, & Virorum bonorum
 Collegio; cùm nemo ante se factus esset; cùm Fa-
 biani locus, id est, cùm locus Petri, & Gradus
 Cathedra Sacerdotalis vacaret &c. Dat is: "Cor-
 nelius is Bischoop (te weten van Rome) ge-
 worden, zodanig dat God en zyn Gezalte
 (dat is, Christus JESUS) hem daartoe geschikt,
 en de geheele Geestelykheid, het Volk, twelk
 toen tegenwoordig was, en de oudste en beste
 Mannen uit het Collegie der Priesteren, van
 dewelke hem niemand daarin voorgekoomen
 is, haare Stem aan hem gegeven hebben, na-
 dat de Plaats van Fabianus (zynen Voorzaat)
 dat is, de Plaats van Petrus, en desselfs Prie-
 sterlyke Stoel opengevallen was." Dus verre
 de H. Cyprianus. Voorwaar een fraai Getuige-
 nis, dat de H. Petrus niet alleenlyk te Rome ge-
 weest is, maar ook aldaar zynen Zetel gevestigd
 heeft gehad. Doch hiervan uitvoeriger op eene
 andere Plaats.

Uit het Boek van dien vortreffelyken Man
 aangaande de Eenigheid der Kerk, zien wy ook,
 hoe zeer de Vaders die Eenigheid steeds beher-
 tigt hebben, daar de Protestanten zich, na het
 Voorbeeld van alle Ketteren der voorgaande
 Eeuwen, zonder eenige wettige of gegronde
 Reden, van die Kerk getcheiden, en dus Scheu-
 ring gemaakt hebben. Gelykerwys, voor het
 overige, de Kettery van Novatus door eene al-
 gemeene Kerk-Vergadering verdoemt wierd, dus

(9) Zie R. P. Christoph. Ott. S. J. Roma gloriosa, oder
 das glorwürdige Rom, gedruckt te Inspruk in 1676. pag.
 mihi 80.

zyn ook alle de volgende Ketterryen door zulke Concilien , of door door de Rooms-Katholyke Kerk , den Bifchop van Rome aan haar Hoofd hebbende , veroordeelt geworden.

Twede Aanmerking.

67. Van de Sabellianen heb ik hier mede Gewag willen maken , om den Socinianen te toonen , dat zy zo wel als de Protestanten , op de Oudheid van haare Secte kunnen roemen , ten minsten in het Stuk van de drie Perlonen.

Hier moet ik noch in het voorbygaan zeggen , dat geen Protestant in Staat is , om eenen Socinian uit den Bybel alleen , van zyne Dwaling te overtuigen. Wy zullen het in 't vervolg doen zien.

Derde Aanmerking.

68. Wat dunkt UE van de Manicheen ? Hebben die Lui niet een veel beter , en redelyker Gevoelen van God den Heere gehad als *Calvinus* en zyne Aanhangers ? In der Daad , zy waren zo verre van den Heere , van wien alle goede Gaven afkoomen , tot eenen Werker van het Kwade te maken , dat zy liever een tweede Beginsel aannamen , daar *Calvinus* en zyne Navolgers niet schroomden te zeggen , dat dezelfde God , die het Goede in ons werkt , ook in ons werkt het kwade , of de Zonde , zo als wy reets hiervooren gezien hebben. Dus zyn de Manicheen , schoonze zeer dwaas in haar Gevoelen waren , noch meer te ontschuldigen als de Gereformeerden , die zulke gruwelyke , en voor God ten hoogsten smadelyke Dingen leeren.

Mogelyk zal ik in dezen Brief noch wel eens Gelegenheid hebben, om daarvan nader en wat wydfopiger te fpreeken, zullende hier noch alleenlyk zeggen, dat de Predikanten in het Stuk van de vrye Wille, en den Doop, met de voorsz. Manicheen eenerlei Gevoelen hebben en dus is haare Leere ontrent dat Arttykel al mede zeer oud; doch niet zo oud als de Leere der Rooms-Katholyke Kerk, dewelke van het Begin af geleert heeft, wat zy dienaangaande noch leert. Og of het den allerhoogften God, aan wien ik my geheel en al met Ziel en Lichaam overgegeven heb, behaagde my even als den H. *Augustinus* te gebruiken, en tot een Werktuig te maken, waardoor de Predikanten, die het Volk dus elendiglyk in Dwaling houden, insgelyks beschaamt gemaakt mogten worden. Laat ons zien, wat de Catechismus verder zegt.

Vierde Eeuw.

De voornaamfte Secten der vierde Eeuw zyn die van de Donatisten, Arrianen, Macedonianen, Anomeanen, Aërianen, Photinianen, Luciferianen, Apollinaristen, Priscillianisten, Jovinianisten, en andere.

69. De Donatisten waren in het Begin Scheurmakers, en daarna Kettters. Het volgende Geval gaf Aanleiding tot haare Scheuring. Een zekere *Donatus*, Bifchop van *Cafa Negra* in Africa, hadde de Vermetelheid, dat hy *Majorinus* tot Bifchop van *Carthago* wydde tot Naadeel van *Cecilianus*, die wettiglyk in Plaats van *Mensurius* verkooren was. *Cecilianus* hadde ten Tyde van *Mensurius*, onder wien hy het Deekenschap

kenschap van *Carthago* bekleedde, eene zeer ryke
 Vrouwe met Name *Lucilla* bestraft, dat zy het
 Lichaam des Heere onder de Offerhande der
 Misse ontving, nadatze alvorens de Reliquien
 van eenen Martelaar, welken de Kerk noch niet
 daarvoor erkent hadde, opentlyk hadde vereert.
Lucilla konde dien Brok niet verduwen. Nadat
Cecilianus in Plaats van *Mensurius* tot Bischof
 van *Carthago* was gewyd, kuinte zy tegens hen,
 en bragt door haar Gezag te weeg, dat *Majo-*
rinus tot Bischof van dezelfde Stad gewyd
 wierd. Na de Dood van den laatstgemelden
 verkooren de Schismatiken of Scheurmakers
 eenen zekeren *Donatus* in desselfs Plaats; en dees
 is degene, die hen den Naam van Donatisten
 gegeven heeft.

70. De Donatisten wierden haast Kettters. Zy
 leerden, dat de Doop, en de andere Sakramen-
 ten, buiten de Kerk uitgedeelt werdende, geene
 Uitwerking hadden; dat men alle de Kettters
 moest herdoopen; en dat de Kerk op den gan-
 schen Aard-Bodem te Grond gegaan, en alleen-
 lyk by hen te vinden was. In gevolge van die
 Dwalingen wydden zy Bischoppen en Priesters
 voor alle de Plaatzten van Africa, waarin haare
 Scheuring doorgedrongen was. Daar kan geene
 Geweldenary, noch Buitenspoorigheid, noch
 Heiligshending gevonden worden, dewelke zy
 niet pleegden in de Kerken, waarvan zy zich
 konden Meester maken. Zy ontheiligden de
 geconfakreerde Hostien, en het gebeurde dat
 de Honden, voor welke zy dezelve geworpen
 hadden, met Verwoedheit op hen aanvielen.
 zy traden de H. Olien met Voeten. Zy braken
 de Altaren aan Stukken; zy verbryzelden de
 Kerk-Vaten. Zy nootzaakten de aan God ge-
 wyde

wyde Maagden haare Geloften der Kuisheid te vernieuwen, even als of de eerste, welke zy in de Kerk hadden gedaan; nietig waren geweest. Zy pleegden duizend Geweldenaryen tegens de Katholyken. Zy verdeelden zich in onderscheide Secten, die tegens elkander streeden, doch tegens de Kerk vereenigt waren, en zulks na het Voorbeeld van alle Ketters, gelyk als *Tertulianus* het langer dan eene Eeuw te vooren aangemerkt hatte, (r) en de Ondervinding van alle de volgende Eeuwen heeft doen zien.

71. De Donatisten wierden veroordeelt in een Concilie, gehouden te *Rome* in 313. en in een ander gehouden te *Arles* in 314. In 411 wierd op het Bevel van Keizer *Honorius* eene Vergadering gehouden, waarop twee hondert en tachtig Katholyke Bischoppen, en hondert negen en vyftig Donatiste Bischoppen verscheenen. De laatstgemelde wierden'er door den H. *Augustinus* teneenemaal beschaamt gemaakt, en haare Secte nam vervolgens oogschynelyk af. S. *Optatus*, Bischop van *Mileve*, en de H. *Augustinus* hebben 't meest tegens hen geschreeven, en niets is bekwaamer om de welmeenende Protestanten terug te brengen, als de Schriften van den laatstgemelden; het schynt, dat die groote Leeraar de Ketters van onzen Tyd in 't Oog gehad heeft. Dus bondig wederlegt hy haare Grond-Regelen. (s)

72. De voornaamste Dwaling van *Arrius*, Priester te *Alexandrie*, was die van *Paulus van Samosate*. Hy dreef, dat het Woord, of de tweede Per-

(r) Vide *Tersull* Lib de Praescript. Cap. 41.

(s) De gemelde Schriften van den H. *Augustinus* zyn verzamelt in den negenden Tomus van den laaften Druk.

Perfoon in de allerheiligste Drievuldigheid niet van Eeuwigheid, noch van eene Substantie of Weezen was met den Vader, en dat by gevolg *Jesus Christus* geen waare God was. Die Kettery hebben wy in onzen Tyd wederom, hoewel onder eenen anderen Naam, zien opkoomen door de Godloosheid der Socinianen.

73. De Arrianen verdeelden zich mede haast in onderscheide Partyen, die alleenlyk vereenigt waren tegens de Kerk. Zy wierden verdoemt door verscheide Kerk-Vergaderingen, waaronder het voornaamste was het eerste Generale Concilie, in 325. te *Nicaea* gehouden.

74. De Macedonianen, dus genaamt na den Arriaansen *Macedonius*, loochenden de Godheid van den H. Geest. Zy zyn verdoemt in het tweede Generale Concilie in 381. te *Konstantinopele* gehouden.

75. De Eunomianen, of Anomeanen, hebben hunnen Naam ontfangen van *Eunomius*, Bischof van *Cyziqne*, een Leerling van *Aetius*, Diaken van *Antiochie*, bygenaamt de Atheist. Hy dreef, dat Gods Natuur niet onbegrypelyk was, en dat hy God zo volkomentlyk kende, als God zich zelven kende. Hy verachtete de Reliquien der Martelaars, en de Mirakelen, welke God by hunne Graffteden wrogt, noemde hy Beguichelingen. Den Doop wilde hy niet verrigten in den Naam der Drievuldigheid, Hy herdoopte alle de Katholyken, en zelfs de Arrianen, die zyne Secte omhelsden. Hy achtete de Propheten en Apostelen niet. De grootste Misdaden, zeide hy, konden niemand verhinderen, dat men zalig wierd, als men maar zynen Doop ontfing; en het was, na zyne Meening, genoeg, dat men het Geloof hadde.

- waarvan hy Belydenis deed. Keizer *Theodosius* maakte zeer strenge Wetten, om den Voortgang van die Secte te stuiten.
76. Aërius, Priester der Kerk van *Sebaste*, was toegedaan aan de Gevoelens van *Arrius*, en verzoon verscheide Dwalingen, welke door de Calvinisten vernieuwt zyn, Hydreef, dat de Priesters den Bischoppen gelyk waren, hy veroordeelde de Geboden voor de Overledenen, en de Vasten-Dagen der Kerk; zyne beste Maaltijden hield hy derhalven in de veertigdagige Vasten, en op de Woensdagen, en Vrydagen die toen door de Kerk vastgesteld waren tot Dagen van Vasten, en van Abstinentie in yder Week. Wilde hy zomtyds vasten, zo deed hy het op eenen Zondag, een Dag, op welken de Kerk verbood te vasten. Hy verbood den Paasch-Dag als eenen Feest-Dag te vieren. Alle de gemelde Dwalingen zyn door verscheide Kerk-Vergaderingen verdoemt.
77. De Photinianen leerden dezelfde Dwalingen als de Arrianen
78. De Messalianen waren eene Soort van Geestdryvers, die in veele Stukken met de hedendaagse Quietisten overeenkwamen. Zy zyn verdoemt door de Kerk-Vergadering van *Ephese*, dewelke het derde Generale Concilie geweest is.
79. De Jovinianisten, dus genaamt na hunnen Stichter *Jovinianus*, Munnik te *Milaan*, leerden; dat de Huwelykse Staat voor God zo volkoomen was, als die van de Maagden en Weduwen; dat het eene verkeerde Devotie was op zekere Dagen te vasten, en zich van zekere Spyzen te onthouden; dat de Gelukzalige in den Hemel eene gelyke, en even groote Belooning hadden; det alle de Zonden gelyk waren;

en dat *Jesus Christus* niet was gehooren van eene Maagd. *S. Hieronymus*, *Ambrosius*, *S. Augustinus* hebben die Dwalingen het meest bestreeden. De Paus *Syriscus* veldendeze in het Concilie gehouden te *Rome* in den Iare 390. en Keizer *Theodosius* deed vervolgens zee strenge Wetten daartegen uitgaan. Die Dwalingen zyn byna alle door het algemeene Concilie van *Trente* verdoemt in den Persoon der Protestanten, die dezelve in Weerwil van zulke oude, enauthentique Veroordeelingen, Staande gehouden hebben. Dus verre de Catechismus, die my hier een Ruim Veld van *Aanmerkingen* verschafft; doch ik zal my van alle mogelyke Kortheid bedienen.

Eerste Aanmerking.

80. Opmerkelyk is het Geval van *Cecilians* Aardts-Deeken, en vervolgens Bischoep van *Carthago*, met *Lucilla*. Het schynt, dat de oneindelyk wyze God, die ook het Kwaade ten Goede weet te keeren, hetzelve ten dien Einde toegelaten heeft, op dat het in de Geschied-Boeken aange- teekent zou worden, en den Rooms-Katholyken in volgende Tyden dienen, om den Ketteren te toonen, dat onze Kerk zo jong niet is, als de Lasteraar *Molinaeus* haar in zyn nieuw opgekoomen Pausdom maken wil. Opmerkelyk is, zegge ik, dat Geval, mits wy daaruit klaar zien, en met Handen grypen, vooreerst, dat het Allerheiligste Sacrificie der Misse op dien Tyd, en by gevolg ten Tyde van de eerste Kerk, welke de Protestanten noch voor zuiver houden, eene zeer gebruikelyke Zaak was; ten tweeden, dat de Reliquien der Martelaars, door de Katholyken vereert wierden; en ten derden, dat

dat degene, die men als Martelaars vereerde, alvooren door de Kerk moesten zyn gecanoniseert.

Het eerste Punt betreffende, *Cecilianus* bestrafe *Lucilla* niet, dat zy by de Misse verscheen, noel ook datze onder de Misse communiceerde, noel ook datze de Reliquien van eenen Martelaar vereerde; maar datze de Reliquien van eenen Martelaar vereerde, die noch niet gecanoniseert was, en zulks voor datze by de Misse verscheen, en 't Lichaam des Heere ontving. By gevolg was de Misse eene bekende algemeene Zaak, by welke de Gelovigen niet alleenlyk verscheenen, maar ook communiceerden, of het Lichaam des Heere ontvingen.

Wat het tweede Punt aangaat, het is mede hangrypelyk en Zonne klaar, dat de Reliquien der Martelaars, en by Gevolg ook de Martelaarszelve, door de Gelovigen of Katholyken, wierden vereert; want indien zulks niet eene gebrukelyke Zaak was geweest, zou de godvrugige *Cecilianus* de meergemeelde *Lucilla* niet hebben bestrafe, dat zy die Vereering op eene onbetoorlyke Wys verrigt hadde.

Wat eindelyk het derde Punt raakt, het is mede zo klaar als de Zon aan den Hemel. Want dat niemand de Reliquien van eenen Martelaar mogt vereeren, ten zy hy door de Kerk voor eenen Martelaar erkent was, is zo veel gezegt, als dat de Kerk de Daden, en de Wys van sterfen dergeene, die men zeide, dat om het Geloof gedood waren, moest onderzoeken, en, als 't haar bleek, dat ymand in der Daad wegens het Geloof omgebragt was, denzelven voor eenen zaliglyk gestorven Martelaar verklaren, of, 'tgeen hetzelfde is, canoniseren; want canoniseren,

feren , met welk Woord de Protestanten zo zeer den Spot dryven , is niets anders , als verklaren , dat Ymand als een Vrind Gods , men by gevolg heilig gestorven is , en zich in het Gezelschap der andere Vrinden Gods in den Hemel bevind. Wat kwaad steekt nu in eene zulke Verklaring ? De Kerk heeft zulke Verklaringen immers in de eerste Eeuwen gedaan , en dus ge- canoniseert. Waaron zow zy het dan ook niet noch tegenwoordig moogen doen ? Dit meene ik heeft voor Ymand , die de Waarheid lief heeft , geene Verklaring meer nodig.

Tweede Aanmerking.

81. Was het niet belachelyk , dat de Donatisten , die haare Scheuring en Kettery op eene ten hoogsten strafwaardige Wys begonnen hadden , zich vervolgens voor de waare Kerk *Christi* durfden uitgeven , en zeggen , dat dezelve buiten haar op den geheelen Aard-Bodem te Grond ge- gaan was ? Zekerlyk was het belachelyk ; mits zy even als de Protestanten noch hedensdaags doen , tot Bewys van hun Zeggen den eenen of den anderen kwalyk begreepen , en noch kwalyker verdraaiden Text uit de H. Schrift bybrachten.

82. Die Luiden woonden in Africa , een Gewest , gelyk als bekend is , ten Opzigte van Europa , na het Zuiden of den Middag gelegen. Om nu te bewyzen , dat haare Seete , die zich in de Landen van den Middag bevond , de waare Kerk was , haalden zy aan de Spreuk van de Bruid uit het Hooge Lied *Salomonis* Cap. 1. v. 7. *Zegget my aan gy , dien myne Ziele lief heeft , waar gy weidet , waar gy rustet in den Middag.*

Uit

Uit die Spreuk maakten zy nu dit Besluit. (†)
 De Bruidgom *Christus JESUS*, zeiden zy, weid
 en rust in den Middag, daar wy ons bevinden,
 by gevolg is hy alleenlyk by ons, en by ons
 alleen is de waare Kerk. O wat een schoon Ge-
 volg! Dus hadde de Kerk nooit ergens anders
 kunnen wezen als in Africa; want als de ge-
 melde Text eenmaal na de Uitlegging der Do-
 natisten moest worden verstaan, moest men hem
 ook altoos, en ten allen Tyde dus uitleggen, zynde
 Gods Woorden, Woorden der eeuwige Waar-
 heid. Het is dan belachelyk te zeggen, dat de
 Kerk op den geheelen Aard-Bodem te Grond
 gegaan zoude zyn buiten eene nieuw-opgekoo-
 me Secte, die zich even als de Donatisten, den
 Naam van waare Kerk aanmatigt. Laet ons
 zien, hoe aardiglyk de H. *Augustinus* zulke
 Zwetzers by de Neus krygt. (u) "Wat is het
 (dus voert de gemelde Leeraar de Kerk sprek-
 kende in) dat zommige, ik weet niet wie,
 die van my afgeweeken zyn, tegens my mor-
 ren? Wat is het, dat degeene, die zelf ver-
 looren zyn, dryven, dat ik verlooren ben-
 Voorwaar zy zeggen, dat ik geweest ben,
 maar nu niet meer in Wezen ben. Zeg my
 aan de Weinigheid myner Dagen. Hoe lang
 zal ik in deze Weereld wezen? Zeg het my aan
 wogens degeene, die daar zeggen: Zy is geweest,
 en is nu niet meer; de Kerk is afgevallen,
 en by alle Volken te Grond gegaan. En hy
 heeft my aangezegt: Zie ik ben met u alle de
 Dagen tot de Voleinding der Weereld." *Matth. 28.*
 †

(†) Vide *Cornelium à Lapide* in loc. cit.

(u) *S. August. Conc. 2. in Pl. 101. Confer Becani Manuale*
Lib. 1. Cap. 3. N. 34.

§. 20. Dus verre de H. *Augustinus* spreekende
 in den Persoon van de Kerk. Hoe aardiglyk,
 zegge ik noch eenmaal, krygt hy daar by de
 Neus niet alleenlyk de Donatisten, maar ook
 de Protestanten, die dus met de gemelde Dona-
 tisten niet alleenlyk in dat Stuk, maar ook in de
 volgende overeenkoomen, te weten, in het
 schenden van de Katholyke Kerken, in het ver-
 bryzelen der Altaren, in het onteeren van de
 geconsacreerde Hostien, en andere Gruwelen,
 zo als te zien is by Katholyke en Onkatholyke
 Schryvers, die de Historie der Reformatie te
 Boek gesteld hebben. Doch in eene opmerkelyke
 Zaak verschillen de Donatisten van de Protestan-
 ten. Zy leerden, dat de Maagden, die haare Kuisheid
 aan God den Heere ten Overstaan van Katho-
 lyke Priesters hadden gedaan, die Geloofte voor
 eenen Donatist moesten vernieuwen. De Pro-
 testanten in Tegendeel lachen en spotten met
 zulke Gelooften, zelfs aan de aan God gewyde
 Maagden volkooome Vryheid gevende om uit
 haare Kloosters te loopen. en te trouwen. Zy
 de Donatisten, hoe gruwelyk zy ook anderzins
 waren, in dat Stuk nu niet veel godvruchtiger
 als de Protestanten? Buiten Twyffel. Zou men
 aan Luiden, die eene Leere ingevoert hebben,
 dewelke het Vlees streelt, alle aan God gedaane
 Beloften vernietigt, den Weg tot alle Onge-
 bondenheid baant, en dus *Christi* Ryk, in louter
 Mortificatiën, Verootmoedigingen, Kastydingen,
 Kruis, en Lyden bestaande, zoekt te verdelgen,
 zou men, zegge ik, aan zulke Luiden niet met
 veel meer Recht den Naam van Antichristen
 moogen geven, als zy denzelven aan de Pauzen
 van Rome, die het Ryk *Christi* in Tegendeel
 streekt na desselfs Voorbeeld de gansche Weereld
 door

door hebben uitgebreid, toeëigenen? Doch het Schelden laat ik over aan de Predikanten, mits de Waarheid niet nodig heeft, datze zich van zulke Janhagels-Middelen bedient om zich te weeren.

Hier moet ik echter noch byvoegen, dat de Leere der Protestanten in het Stuk van de Geloofte der Kuisheid veel, ja zeer veel jonger is als de Leere des Pausdoms, mits wy uit de boven aangehaalde Leere der Donatisten Zonne klaar zien, dat het eene aloude Gewoonte in Gods Kerk is, dat de Maagden haare Kuisheid aan God den Heere opdragen; want indien'er geene zulke Maagden in de Weereld waren geweest, hadden de Donatisten haar ook niet kunnen dwingen, haare Geloofsten te vernieuwen. Doch hiervan voor deze Reis genoeg.

Derde Aanmerking.

83. Van de Socinjanen heb ik mede, ik zegge het noch eens, willen Gewag maken, om te toonen, dat dezelve zo wel als de Protestanten op de Oudheid van haar Geloof kunnen stoffen, mits zommige Punten, die zy leeren, mede door aloude, en door de Rooms-Katholyke Kerk verdoemde Ketteren in de eerste Eeuwen geleert zyn geworden. Doch voor de Oudheid van die Katholyke Kerk moeten zy gezamentlyk wyken, mits zy telkens de Geloofs-Artykelen, welke in de gemelde Kerk algemeen waren, aantasteden; en dus nieuwe invoerden, die by gevolg jonger waren als degeene, die zy begonnen te bestryden. De Vereeniging van alle de tegens elkander strydende Secten der Donatisten, Arria-

nen, Macedonianen, en andere Ketteren tegens de Katholyke Kerk, is, voor het overige, de merkwaardiger, mits de Protestanten hen in dat Stuk dapper navolgen.

Vierde Aanmerking.

84. De Eunomeanen verachteten, het is waar, de Reliquien der Martelaren, en gaven aan de Mirakelen, welke God by haare Graffteden wrocht, den Naam van Beguichelingen. De Protestanten doen het ook, en dus is haare Religie in dat Stuk, ik bekenne het, al mede zeer oud. Doch wat zyn de Eunomeanen voor Luiden geweest? Luiden die Gods Wezen waanden te begrypen, die niet wilden doopen in den Naam der Drievuldigheid, die de Gedoopte herdoopten, die de Propheten en Apostelen niet achteten, en die leerden, dat men, schoon men de zwaarste Misdaden hadde bedreeven, konde zalig worden, als men alleenlyk haar Geloof omhelsde. Zulke Voorgangers en Leermeesters hebben de Protestanten gehad. Dat zy zich daarmede lustig maken! De Rooms-Katholyken zullen zich wel wachten zulke Aardsketteren voor Leer-Meesters aanteneemen.

Vyfde Aanmerking.

85. Het is waar, Aërius leerde, zo als de Protestanten noch hedensdaags doen, dat de Bishoppen en Priesters elkander geen zyn in Waardigheid; dat men voor de Overledene niet moet bidden; dat men niet behoef te vasten en diergelyke; en in die Stukken is de Religie der Protestanten al mede oud, doch niet zo oud als

die der Rooms-Katholyken , mits de Geloofs-
 Artykelen der laatsitgemelde , tegens die van de
 eerstgemelde stryden , op dien Tyd reets alge-
 meen , en in Wezen waren ; want anderzins hadde
Aërius zich niet daartegen kunnen aankanten.
 Doch wat is *Aërius* voor een Man geweest ? Een
 Man , die den Pasch-Dag voor geen heiligen
 Dag wilde houden ; met een Woord , een Ar-
 riansé Ketter. Dat de Protestanten zich met
 eenen zulken Leer-Meester en Voorganger al
 mede vroolyk maaken ! Wy Rooms-Katholyken
 zullen ons voor zyne Dwalingen wel wagen.

Sesde Aanmerking.

86. Wat leerden de Jovinianisten ? Insgelyks on-
 derscheide Stukken , welke de Protestanten noch
 hedensdags leeren , en dus is haare Religie daar
 ontrent al wederom zeer oud ; doch de Rooms-
 Katholyke is noch ouder , mits de Joviniani-
 sten haare Leere bestreeden hebben ; en dewyl
 zy niets konden bestryden als hetgeene zy in
 Wezen vonden , zo moet de Leere der Rooms-
 Katholyken voor de haare zyn geweest , re-
 minstent ontrent de Punten die zy aantasteden ,
 want anderzins zouden zy zich met haare nieuwe
 Leere niet tegens dezelve hebben kunnen zetten.
 Doch wat zyn de Jovinianisten voor Luiden geweest
 Luiden , tegens dewelke gezamentlyk opgestaan
 zyn *S. Hieronymus* , *S. Ambrosius* , *S. Augustinus*
 en de gantsche algemeene Rooms - Katholyke
 Kerk , aan haar Hoofd hebbende den dapperen
 Paus *Siricius* , die zich , gelyk als de geleerde
 Jesuit *R. P. Ott* sprekt , (x) gelyk als een Leeuw
 tegens

(x) Zie *Roma Gloriosa* , oder das Glorwürdige om. pag.
 m. 133.

tegens de oude en nieuwe Ketteryen gezet heeft. Luiden , met een Woord , die zich niet ontzagen te zeggen , dat *Christus* van geene Maagd gebooren was. Luiden , die door den godvrugtigen Keizer *Theodosius* op het strengste vervolgt wierden. Uit zulke onzuivere Bron - Aderen hebben de Protestanten haare onreine Leere geput. Dat zy'er wel mede vaaren ! of om beter , en Christelyker te spreken , dat zy doch eenmaal de Oogen mogten openen , en zien , dat uit een vuile Bak geen schoon Water kan worden gehaalt , noch eene gezonde Leere uit besmette Ketteren. God wil haar verlichten ! Ik ga voort met myn Uittreksel uit den *Catechismus*.

Vyfde Eeuw.

De voornaamste Ketteryen van deze Eeuw zyn die van *Vigilantius* , en die van de Pelagianen , Halve - Pelagianen , Nestorianen , en Eutychianen.

87. *Vigilantius* , een Priester te *Barcelona* , bestreed de Vereering der Reliquien , en de Aanroeping der Heiligen. De Mirakelen , welke by de Graffteden der Martelaren geschieden , maakte hy verdacht , en het ontfteeken van Waskaarsen by dezelve , noemde hy eene Bygelovigheid. De maagdelyke of ongehuwde Staat was , na zyne Meening , niet geoorloft , noch hooger te achten als het Huwelyk. Die Dwalingen , dewelke reets in den Persoon van *Jovinianus* verdoemt waren , en in onze Tyden door de Protestanten vernieuwt zyn , zyn zeer krachtig wederlegt door den H. *Hieronymus* , die daarin ten allen

Tyde door de ganfche Katholyke Kerk onder-
steunt is geworden.

88. Daar zyn onderscheide Meeningen aangaande
eene Sekte, die men genoemt heeft Predestina-
tarianen. Degeene die Staande houden, dat het
in der Daad eene Sekte geweest is, zeggen, datze
in deze Eeuw geformeert is door een klein Ge-
tal van Personen, die uit de Grond-Regelen
van den H. *Augustinus* ten Opzigte van de Pre-
destinatie, en van de Genade, verkeerde Gevol-
gen trekkende, leerden; dat God niet wilde,
dat alle Menschen zalig wierden; dat hy de
Verworpelingen, zonder eenige voorgaande
Schuld, tot de eeuwige Verdoemenis predesti-
neerde; dat de Predestinatie, en de Genade den
Mensch nootzaakten te werken, en de vrye
Wil ontnamen, enz.

Degeene die willen, dat het geene wezent-
lyke Sekte geweest is, zeggen; dat de aange-
haalde Dwaalingen alleenlyk valsche, en te ver-
getrokke Gevolgen waren, welke de Halve-Pe-
lagianen aan de waare Navolgers van den H.
Augustyn toefchreven. Dus spreekt de Cate-
chismus. Hoor nu myne Aanmerkingen.

Eerste Aanmerking.

89. De voorsz. vyfde Eeuw geeft aan de Prote-
stanten al wederom eenige Oudheid in het Stuk
van het aanroepen der Heiligen; het vereeren
der Reliquien, het verachten van de Mirakelen,
het ontfleeken van Waskaarffen by de Graf-
fteden der Martelaren, en den maagdelyken
Staat. Doch de Religie der Rooms-Katholy-
ken is dienaangaande veel ouder, zo als UE-
uit de voorige Passagen gezien heeft. Mirake-
len

len te verachten is geene Kunst; maar dezelve te doen. *Pharao* verachtete de Mirakelen, die *Moyfes* deed, zo als in het Boek *Exodus* wydloepig te lezen is. En de Schrift-Geleerden en Pharizeen noemden *Christi* Mirakelen Duivels-Werk. *Hy werpt*, zeidenze, *de Duivelen uit door Beelzebub den Oversten der Duivelen. Luc. 11. v. 15.* En nochtans waren het alle oprechte Mirakelen, en Wonderwerken Gods. Spotters en Ongeloyigen kunnen verachten alles, wat zy willen, ja God zelf, gelyk als de bedroefde Onderving in *Holland* leert. Doch de Godloozen kunnen God niets van zyne Godheid ontnemen, noch zyne Werken tot Beguichelingen maken, schoon ook de gansche Helse Macht met hen zamenpande. De waare Wonderwerken Gods kan eene vroomme Ziel altoos van 's' Duivels Werk onderscheiden. Doch hiervan elders, het zou anderzins te ver heen loopen.

Tweede Aanmerking.

90. Wat het ontsteeken van *Waskaarssen* by de *Graffteden* der Heiligen betreft, ik zie niet, waarom de Protestanten zo een Gruwel daaruit maken. Zy zetten immers *Waskaarssen* op de Tafel ter Eere van een voornaam Vrind, welken zy aan dezelve onthaalen, waarom zou men dan ook niet ter Eere van eenen Vrind Gods, gelyk als de Heiligen zyn, *Waskaarssen* mogen ontsteeken? Het eene is, antwoorden de Predikanten, eene politieke Eerbewyzing, en het andere eene Afgodery. Doch zy behoorden de Zaak met eene Christelyke Zagtmøedigheid, en Onzydigheid te overwegen; en alsdan zouden.

zy haast zien , dat zy daarontrent in Dooling
zyn. Is het eene politieke Eerbewyzing , wan-
neer ik voor eenen Mensch Kaarssen ontsteek,
en op de Tafel zet , niet als of ik iets Godde-
lyks in hem erkende , maar alleenlyk omdat hy
myn Vrind is , waarom zou het dan eene Afgod-
dery wezen voor eenen Heilig Kaarssen te ont-
steeken , niet als of men in hem iets Goddelyks
erkende , maar enkeld en alleenlyk , om dat hy
een Vrind Gods , en dus hooger als een Men-
schen-Vrind te achten is ? Te meer daar de Eere,
dewelke aan den Heilig word beweezen , niet
op den Heilig beruyst , maar verder op God zelf
ziet , en hem voornamentlyk geschied ter Ge-
dachtenis van de Weldaden , die hy aan den
Heilig beweezen heeft. Dat is de Meening van
de Kerk. Wy branden immers geene Kaarssen
voor de Verdoemden , maar alleenlyk voor de
Gelukzaligen in den Hemel. Dus moesten de
Protestanten immers klaar zien , dat die Eere
niet aan het Schepsel zelf gedaan word , (want
alsdan zouden wy aan Verdoemden en Geluke-
zaligen zonder Onderscheid dezelfde Eere be-
wyzyn) maar ten eersten en principalyk aan God
zelf , en ten tweeden aan den Heilig. Dus
vermaant ons de Koninglyke Propheet Davids
*Pf. 150. Dat wy den Heere zullen looven in zynen
Heiligen.* Dus wil God de Heere *Math. 22. v. 37.*
*en 39. Dat wy hem ten eersten en principalyk , en
boven alles zullen heminnen , en den Naasten gelyk
ons zelven.* Gelykerwys nu de Liefde , die wy
aan eenen Mensch toonen , in geenem Deele
tegens de Liefde Gods stryd , maar dezelve in
Tegendeel vermeerdert , mitsze om zynentwille
geschied , dus kan ook de Eere , die aan eenen
Heilig gedaan word , niet tegens Gods Eere
stryden.

fryden, maar moet dezelve in Tegendeel vermeerderen, mitsze om Gods Wille gedaan word-
 UE. ziet, dat ik klaar, verstaanbaar, en vatbaar spreek, waartegen duizend kwalyk verstaane, noch kwalyker bygebragte, en op het allerkwalykst toegepaste Spreuken uit den Bybel, niets kuunen uitregten.

Derde Aanmerking.

91. Dat de maagdelyke of ongehuwde Staat niet beter zoude zyn als de huwelyke, zo als de Gereformeerde Predikanten met *Vigilantius*, en andere Kettters leeren, zulks fryd immers tegens de uitdrukkelyke Woorden van den H. Apostel *Paulus 1. Cor. 7.* en heeft by gevolg geen verder Bewys nodig. Van de Gelofte der Kuisheid zullen, wyl in 't Vervolg nader spreken.
92. Van de Dwalingen der overige Kettters van deze Eeuw heb ik niets willen melden, mits de Protestanten weinig of niets van hen ontleent hebben; en wat de Predestinatianen betreft, wy zullen haast nader Gelegenheid hebben van hen te spreken.

*Sesde Eeuw. **

Zevende Eeuw.

93. De Monotheliten, en Paulinianen zyn de Voornaamste, die in deze Eeuw te Vorichyn

(*) Uit de sesde Eeuw hebben de Protestanten niets van haare Leer-Stukken gehaalt, en daarom ga ik dezelve thans verby.

gekoomen zyn. De eerstgemelde leerden, dat'er maar eene Wil in *Christo* was, te weten, de Goddelyke. Zy wierden verdoemt in het sesde Generale Concilie, gehouden te *Konstantinopelen* in 680. onder de Regering van Paus *Agathon*, wiens Uitspraak in de gemelde algemeene Kerk-Vergadering met de grootste Blydichap ontfangen wierd.

94. De Paulinianen, eenen zekeren *Paulus van Samofate* aan haar Hoofd hebbende, waren Manicheen, die onder een nieuwen Naam, en met nieuwe Buitenspoorigheden kwamen opdagen.
95. In deze Eeuw heeft ook de godlooze *Mahomet* met zyne Secte begonnen. Dus verre de Catechismus.

Aanmerking.

96. Gelykerwys de Uitspraak van *Agathon*, Paus van *Rome*, door de algemeene Kerk-Vergadering van *Konstantinopelen* met de grootste Eerbied, en Blydichap aangenoomen is, dus hebben ook alle de voorgaande, en volgende Concilien haare Eerbied, en Ontzag aan de Bischoppen van *Rome*, die zy steets voor Bischoppen der algemeene Katholyke Kerk gehouden hebben, getoont. Degeene, die begeerig is uitvoerig te lezen, hoedanig de Roomse Pauzen als algemeene Harders, van den Beginne af, te weten, zedert de eerste Eeuw, voor de algemeene Kerk *Christi* Zorg gedragen, en de Macht van Opperste Bischoppen, Opvolgers van *S. Petrus*, en *Christi* Stedehouders, geoeffent hebben, kunnen haar Genoegen vinden by den meergemelden Jesuit *R. P. Ott.* (y)

Achiste

(y) Zie *Roma Gloriosa* pag. m. 36. enz.

Achtste Eeuw.

De voornaamste Ketteryen van deze Eeuw zyn die der Iconoclasten, of Beeld-Stormers, en die van *Felix*, en *Elipandus*.

97. De Beeld-Stormers, dus genaamt, omdatze de Beelden bestormden, en aan Stukken sloegen, verklaardē zich tegens de Eere, welke de Rooms-Katholyke Kerk, volgens de oude Traditie, aan het Krucifix, en aan de Beelden van Christus, en van de Heiligen beweezen.
98. Paus *Gregorius II.* en zyne Opvolgers kanteden zich hevig tegens die Secte, zo wel als *S. Germanus* Patriarch van *Konstantinopele*, *S. Johannes Damascenus*, en veele andere. Het tweede Concilie van *Nicea*, of de zevende algemeene Kerk-Vergadering, verdoemde die Kettery onder de Regering van de godvrugtige Keizerin *Irene*, en van haaren Zoon *Constantinus*, in den Jare 787.
99. *Felix* Bischop van *Urgel* in Spanie, en *Elipandus* Bischop van *Toledo*, leerden, dat Christus geen natuurlyke Soon des Hemelschen Vaders was. De voornaamste Concilien, welke die Kettery hebben verdoemt, zyn die van *Regensburg*, gehouden in 792. van *Frankfort*, in 794 en van *Rome* onder Paus *Leo III.* in 799. Dus verre de Woorden van den Catechismus, waarover wy maar eene kleine Aanmerking maken zullen.

Aanmerking.

100. Daar ziet UE. en yder bescheide zo Katholyke, als Onkatholyke Lezer, wie het eerst

begonnen hebben de Beelden van *Christus* en zyne Heiligen te bestormen. De Protestanten, doch voornamentlyk de Gereformeerden, door hunne Predikanten opgehitst, zyn kloekmoediglyk in de Voetstappen der Iconoclasten getreden. Haare Religie is dan in dat Stuk mede eenigzins oud, doch de Religie der Katholyken noch ouder, mits zy, volgens de oude *Traditie*, aan de Beelden, niet eene Goddelyke, zo als de Predikanten lasteren, maar eene aan haar toekomende Eere beweezen hebben, en noch bewyzen. Ik ga voort met het Uittreksel.

Negende Eeuw.

- Sergius* en *Banes*; *Claudius* van *Turin*, of, zo andere willen, *Gotschalk*; *Photius*, en *Johann Scot* waren de Voornaamste, die de Kerk in deze Eeuw door haare Dwalingen stoorden.
101. *Sergius* en *Banes* bragten de Ketteryen der *Paulinianen* of nieuwe *Manicheen*, wederom op de Baan.
102. *Claudius* Bischof van *Turin*, vernieuwde de Dwalingen van *Vigilantius*, en *Aerius* ten Opzigte van de Reliquien, en de Aanroeping der Heiligen; alsmede die van de Iconoclasten, ten Opzigte van de Beelden.
103. *Gotschalk* Munnik der Abdye van *Orbai* in het Bisdom van *Soissons* in *Vrankryk*, wierd beschuldigt, dat hy leerde de Dwalingen, die in de vyfde Eeuw toegeschreeven wierden aan degeene, die men *Predestinatianen* noemde. *Rabanus Maurus* Bischof van *Mentz*, en *Hincmarus* Bischof van *Rheims*, stonden met Kracht tegens dien Munnik op, en *Hincmarus* strafte hem

hem na de Strengheid. Ook wierden zyne Dwalingen door verscheide Concilien verdoemt.

104. *Photius* was Neef van *S. Therasius* Patriarch van *Konstantinopele*, onder wien het zevende Generale Concilie gehouden is. Hy was een der geleertste en wyste Mannen van zynen Tyd, gelyk als blykt uit zyne Schriften. Noch Leek zynde wird hy in den Bischoppelyken Stoei van *Konstantinopele* gedrongen in Plaats van *S. Ignatius*, die wettiglyk tot Patriarch verkooren was, maar verdreeven wierd door den godloozen *Bardas*, Neef van Keizer *Michaël III.* *Bardas* bedreef opentlyk Bloedschande met zyne Schoondochter; *S. Ignatius* bestrafte hem daarover met eene heilige Vrymoedigheid, en wierd derhalven vervolgt.

105. *Photius* een Man van eene toemeloze Eerzucht, deed zich door *Gregorius van Syracuse* een geëxcommuniceert, en afgezet Bischop, alsmede door andere geëxcommuniceerde Bischoppen tot Patriarch van *Konstantinopele* wyen. Paus *Nicolaus I.* deed *Photius*, en zyne Aanhangers in den Kerkelyken Ban. *Photius* verachtete de Excommunicatie, en hadde noch daarenboven de Vermetelheid, dat hy den Paus wilde in den Ban doen. Toen begon hy tegens de Katholyke Kerk te schryven, en leerde, dat de H. Geest niet van den Zoon uitgaat; eene Dwaling, strydende tegens de geduurige Leere der Kerk, waarvande oudste Griekse Vaders, namentlyk *S. Basilius*, *S. Athanasius*, en andere zo wel als de Latynse, in yder Eeuw de Bewaarders zyn geweest.

106. Keizer *Basilius*, die na *Bardas* volgde, deed het achtste Generale Concilie in 869. te *Konstantinopele* vergaderen. *S. Ignatius* wierd in zynen

zyne Stoel hersteld: *Photius* wierd geëxcommuniceert , en in Ballingschap verweezen. Tien Jaren daarna kwam de *H. Ignatius* te ster- ven , en *Photius* , die zich middlerwyl in de Gunst des Keizers hadde weten te dringen , wierd op nieuw tot Patriarch van *Konstantino- pele* aangesteld ; Paus *Johannes VIII.* bevestigde zyne Verkiezing , en van dien Tyd af was hy een wettig Patriarch.

107. Zich in Rust ziende , verzamelde hy een vals Concilie , 'twelk hy het achtste algemeene Concilie noemde. Hy deed daarin al 'tgeen in de achtste Generale Kerk- Vergadering tegens hem gedaan was , vernietigen , en verklaarde zich nochmaals tegens de Rooms-Katholyke Kerk. De Paus sprak het Vonnis van Afzetting tegens hem uit , en in gevolge van dien wierd hy door Keizer *Leo den Wyzen* uit zyne Waardigheid gezet , en in een Klooster opgeslooten , waarin hy stierf.

108. De Scheuring van *Photius* hadde geene verdrietige Gevolgen tot aan den Tyd waarvan wy haast zullen spreken.

109. *Johannes Scotus* leerde ten Tyde van Keizer *Karel den Kaalen* , verscheide Dwalingen ten Opzigte van de Predestinatie , en het Sakrament des Altaars , en het was uit zyne Schriften , dat *Berengarius* naderhand zyne Dwalingen tegens dat Sakrament trok.

De *Tiende Eeuw* heeft geene nieuwe Secten voortgebracht. Dus verre het Verhaal van den Catechismus , waarover wy onze gewoonlyke Aanmerkingen maken zullen.

Eerste Aanmerking.

110.

De Leere der Predestinatie (het zy dat die Luiden eene byzondere Secte geformeert hebben of niet, het doet niets ter Zaak) is eerst in de vyfde Eeuw uit den Dop gekroopen, en in de negende door den Munnik *Gotschalk* (helaas! het zyn altemaal Munniken en Geestelijken van de Rooms-Katholyke Kerk geweest, die tegens haare Moeder opgestaan zyn, en nieuwe Ketteryen begonnen hebben, gelyk UE. uit dit Uittreksel zien kan) op nieuw uitgebroed, en eindelyk, nadat dat Ondier vervolgens, gelukkiglyk gesmoort was, door de Gereformeerde Predikanten, of, om beter te zeggen, de afvallige Rooms-Katholyke Geestelijken en Munniken, hunne Reformateurs en Voorgangers, wederom levendig gemaakt geworden. Ik noeme die Leere een Ondier, mitsze God zelf tot een Ondier maakt. Vergeve het my O Almachtige, Eeuwige, Goedertiere, en oneindelyk Barmhertige God, dat ik dus spreek! Ik elendig Schepiel spotte niet met U, O myn Heer! myn God! myn alles! maar ik spotte met degeene, die met u spotten, en van uwe Goddelyke Majesteit den grootsten Dwingeland maken, die ooit tuschen Hemel en Aarde gevonden heeft kunnen worden. Gy zegt: O Vader der Barmhertigheden! Gy zegt: Zo waaragtig als ik leve (O ontfermende God, wat zyn dat voor krachtige, en Zielroerende Woorden, die Gy met eenen Eed bevestigt, om den Zondaar des te beter tot u te lokken) Gy zegt, hervatte ik noch eens: Zo waaragtig als ik leve, ik wil den Dood des Zondaars

Zondaars niet , maar dat de Godlooze hem bekeere van zyne Weegen , en leve Ezech. 33. v. 11. Uw uitverkooren Vat de H. Apostel Paulus verkondigt ons in uwen Naam : *Dat gy wilt , dat alle Menschen zalig worden.* 1. Tim. 2. v. 4. En desnietteenstaande durven die Luiden , de Gereformeerde Predikanten meene ik , stoutelyk zeggen , dat gy niet wilt , dat alle Menschen zalig worden ; maar dat gy de Godloozen van alle Eeuwigheid af tot de eeuwige Verdoemenis gepredestineert hebt , en zulks wel zonder eenige voorafgaande Schuld of Zonde van haare Kant. O Gruwelen ! O Goodloosheden ! Hoe kan , O mededoogende God ! uwe oneindelyke Goedertierenheid en Barmhertigheid , met eene zulke afgryzelyke Wreedheid , waarmede men uwe Godheid zelf zoekt te bekladden , bestaan ? Dat zyn de Luiden , O grote God ! die steeds schreeuwen : *Gods Woord ! Gods Woord !* Zy leezen uwe klare Woorden , dat gy niet wilt , dat de Godlooze verdoemt werde , en zy leeren rechtdraats het Tegendeel. Vergeve 't hen nochtans , O Vader der Barmhertigheden ! misschien weten zy niet , wat zy doen , of zeggen. Open haare Oogen , O Licht der Weereld ! op dat zy in uw Licht het Licht van uwe oneindelyke Genade en Barmhertigheid moogen zien , zich van haare ongelovige Wegen bekeeren , en mede zalig worden. Amen !

III. Ondertuschen kan ik van dat Ondier zo schielyk noch niet afscheiden. Wat zou UE. en yder vernuftig Mensch doch zeggen van eenen Koning , die zyne Onderdanen , zonder dat dezelve de minste Misdraad begaan hadden , veroordeelde , den eenen om onthoofd te worden , den

den anderen om zyn Leven aan de Galg, of op het Rad te eindigen, den derden om te worden gevierendeelt, tot Riemen gefneden, of leven-dig verbrand, enz. Men zou immers moeten zeggen, dat zo een Koning niet een Koning, maar een Wreedtaart, Dwingeland, en Ondier was, die de Menschen even als een Wolf of Tyger, verslond. Hoe kan het dan een Mensch in zyne Herfleren laten koomen God zelf tot zo een Wreedtaart te maken, wiens Wreedheid deſte ſchrikkelyker, en afgryzelyker zoude wezen, mits de Kwalen, die het Lichaam in dit Leven aangedaan worden, haast een Einde neemen, en de Kwalen en Pynen, welke de Verdoenden in de Helle moeten lyden, daarentegen oneindelyk grooter, en eeuwigdurende zyn. Wat Liefde kunnen die Luiden doch God den Heere toedragen, van wien zy zulke wreede en vervaarlyke Denkbeelden hebben? Ik zie het voorwaar niet.

Tweede Aanmerking.

112. Het Geval van *Photius* heb ik wat wydloopig willen aanhaalen, om aan de misleide Katholyken in Holland te toonen, wat het doorgaans voor Luiden zyn geweest, die zich van de Eenigheid der Rooms-Katholyke Kerk gefcheiden hebben; en wat zy derhalven moeten denken van de zogenaamde Bifchoppen van *Uitragt*, die zich zelve eenen Bifchoppelyken Tytel aanmatigen, "welken het Volk" beſpot, (z) Gods Kerk verfoeit, de Roomſe Paus

(z) Dus ſpreekt zyn Eminentie de Heer Kardinal Aards-Bifchop van *Mechele*, in zyn Reſcript aan *Diederik van der Kroon*, gewaande Bifchop van *Uitragt*, in de Latynſe Taal gedrukt te *Leuue* in 1736.

- * Paus verbied , alle de Rooms-Katholyke
- ** Bifchoppen ontkennen , en de Onkatholyke
- » zelf niet dulden.

Derde Aanmerking.

113. Uit de Dwalingen van *Johannes Scotus* ziet men, wie de eerste geweest is, die tegens het Sakrament des Altaars Dwalingen geleert heeft. Dewyl nu de Gereformeerden hem en zynen Leerling *Berengarius* gevolgt zyn , zo is haare Religie in dat Stuk al wederom wat oud , doch niet zo oud als de Rooms-Katholyke , welke de wezentlyke Tegenwoordigheid *Christi* in het Sakrament des Altaars , ten allen Tyde Staande gehouden heeft. En nadien in dat Stuk het allerzwaarste Verschil tuschen ons en de Gereformeerden bestaat , zo zal ik , wanneer ik in de volgende Eeuw van *Berengarius* kooome te spreken , onder Gods Zegen toonen , dat het eene bestendige Leere van *Christi* Kerk is geweest , dat hy waarlyk en wezenlyk in het Sakrament des Altaars tegenwoordig is.

Elfde Eeuw.

De nieuwe Manicheen , *Berengarius* , en *Michaël Cerularius* , stoorden de Kerk in deze Eeuw door haare Dwalingen.

114. *Berengarius* Aards-Diaken van *Angers* , was de eerste , die in het Begin van deze Eeuw durfde leeren , dat het Lichaam *Jesu Christi* alleenlyk figuurlyker Wyze in het Sakrament des Altaars tegenwoordig was. De gansche Kerk

Kerk stond tegens hem op, als eenen Ketter, die zich kantede tegens eene Leere, welke de Kerk van ten Tyd der Apostelen af altoos gehouden hadde. *Hugo* Bischof van *Langres*, *Lanfrank*, *Durand* Abt van *Troarn*, *Guinnond*, en *Alger* schreeven het meest tegens hem. Hy wierd verdoemt in het Concilie in 1050. te *Rome* onder Paus *Leo IX.* en in twee andere in 'tzelfde Jaar te *Vercelles*, en te *Paris* gehouden; alsmede in 1055. in de Concilien van *Florence*, en van *Tours*; en in 1059. in dat van *Rome* onder Paus *Nicolaus II.* in 1063. in dat van *Rouen*; in 1078. in dat van *Poitiers*, en in 1079. in een ander Concilie, te *Rome* gehouden. *Berengarius* herriep zyne Dwaling, en stierf als een Boetvaardige in den Schoot der Rooms-Katholyke Kerk.

115. *Michaël Cerularius* Patriarch von *Konstantinopole* schreef in 1043. tegens de Latynse Kerk. De voornaamste Beschuldigingen, die hy tegens haar inbracht, waren de volgende. 1. Dat de Latynen ongedeesemt Brood by de Consecratie gebruikten. 2. Dat zy verstikt Vlees aten. 3. Datze den Baard deden scheeren. 4. Dat zy 'des Saturdags vasteden. 5. Dat zy in de eerste Week van de Vasten Vlees aten. 6. Datze in het *Symbolum van Nicæa* bygevoegt hadden het Woord: *Filioque* (enden Zoone) om daardoor te verstaan te geven, dat de H. Geest van den Vader, en van den Zoone uitgaat, 'twelk, zo hy zeide, eene Dwaling was. 7. Dat twee Gebroeders in de Latynse Kerk met twee Gezusters mogten trouwen. 8. Dat men zich in de Misse den Kus des Vredes gaf voor de Communie. 9. Dat men het *Alleluja* niet zong gedurende de Vasten. 10. Hy beschuldigde

de Latynse Kerk ook, dat zy de Reliquien, en Beelden der Heiligen niet veerde. Voorts formeerde hy noch eenige andere Artykelen, die vals, of beuzelagtig waren. Dat zyn nu de Artykelen, welke Aanleiding gegeven hebben tot de Scheuring van de Grickse Kerk.

116. Paus *Leo IX.* deed zyn uiterste Best, om *Michaël Cerularius* van zyne Vooroordelen en Dwalingen terug te doen keeren. Hy zond tot Herstelling van de Vrede, drie Legaten na *Konstantinopele*, aan haar Hoofd hebbende den Kardinaal *Humbert*, die door den Keizer *Constantinus*, bygenaamt *Monomachus*, met alle Eerbied ontfangen wierden. Zy raadpleegden dikwils met den Patriarch; maar ziende, datze op zyn Gemoed niets vermogten, deeden zy hem in den Kerk-Bau, *Michaël* onderstond daarop van zyne Kant niet alleenlyk de Legaten, maar ook den Paus zelf te excommuniceren. De Keizer verdreef den Patriarch volgens uit zyn Bisdom; Desniettemin nam de Scheuring in het Oosten merkelyk toe, schoon met de Roomse Kerk noch Gemeentschap hielden. Dus verre de Catechismus.

Eerste Aanmerking.

117. Gelykerwys de yverige Paus *Leo IX.* zich ten uiterste bemoeit heeft, den Scheurmaker *Michaël Cerularius* tot betere Gedagten te brengen, dus in der Daad toonende, dat hy Harder van de algemeene of Katholyke Kerk was, en voor yder Kerk in 't bezonder Zorg droeg, dus hebben ook alle de voorgaande en volgende Pauzen by alle voorvallende Gelegen- heden.

heden, en nieuw opkomende Seften, waar
 dezelve ook in de Weereld moogen ontflaan
 zyn, haaren Yver, en haare Zorg doen blyken.
 Ik zou zulks wydloopig kunnen toonen, en
 onwederleggelyk bewyzen. Doch ik zal het
 tot eene andere Plaats uitstellen, mits ik hier
 eene byzondere Aanmerking te maken heb, om
 aan de Gereformeerden, mits het alhier zeer
 wel te pas komt, Zonne-klaar te toonen, dat
Christus JESUS waarlyk, en lichamelyk in het
 Sakrament des Altaars tegenwoordig is; en
 dat zulks ten allen Tyde de algemeene Leere
 der gansche Katholyke, en Apostolyke Kerk
 de geheele Weereld door, geweest is. Die
 Aanmerking zal eenigzins wydloopig, doch
 ook deste bondiger en nootzakelyker wezen,
 mits de Gereformeerden, en daaronder zelfs de
 Engelse Lord *Richard*, Bifchop van *S. David*
 (a) waanen, dat *Paschufus* de eerste zoude zyn
 geweest, die de Leere van *Christi* lichame-
 lyke Tegenwoordigheid in het Sakrament des
 des Altaars opgebracht hadde.

(a) In zyne Defence of the Miracles of our Blessed Sa-
 viour, of Verdediging der Mirakelen van onzen gezegenden
 Zaligmaker.

